

**AUTOCEFALIA
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,
PREMIȘĂ A RECUNOAȘTERII PATRIARHIEI ROMÂNE**

Pr. drd. Ilie RUSU

O dată cu încheierea procesului de unificare și centralizare statală la sud și la răsărit de Carpați, la mijlocul veacului al XIV-lea, prin constituirea statelor medievale Țara Românească și Moldova s-a înlesnit procesul de unificare și centralizare bisericească, prin organizarea Mitropoliei Ungrovlahiei, în timpul lui Alexandru Basarab (1352-1364)¹, și a Mitropoliei Moldovei, în timpul lui Alexandru cel Bun (1400-1432)². Cele două mitropolii au fost organizate pe principiul etnic-teritorial. Reședința mitropoliților a fost stabilită acolo unde era și reședința voievozilor: la Argeș, apoi, la Târgoviște și, mai târziu, la București, în Țara Românească; la Suceava și apoi la Iași, în Moldova.

Aceste acte de seamă s-au înfăptuit cu aprobarea Patriarhiei Ecumenice și de aceea, vreme îndelungată, cele două mitropolii s-au aflat în bune relații cu ea, păstrând legătura dogmatică cu tronul patriarhal și recunoscând jurisdicția canonică a ierarhului de acolo, primind, uneori, chiar vlădici trimiși de la Constantinopol.

Cu toate că prin actele sinodale și patriarhale de organizare oficială a lor, cele două mitropolii românești erau îndatorate să respecte o asemenea stare de dependență în raport cu Patriarhia Ecumenică, ele au avut, încă de la înființare, o situație deosebită, bucurându-se de independență administrativă internă și de autonomie bisericească deplină. Ele n-au recunoscut niciodată altă autoritate din afară, decât supremația și jurisdicția canonică a patriarhului din

¹ Constantin C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXVII (1959), nr. 7-10, pp. 673-697.

² Pr. prof. Mircea Păcuraru, *op. cit.*, vol. I, pp. 257-266.

Constantinopol, care s-a manifestat întotdeauna numai în materie de dogmă și disciplină. Era, deci, o autonomie internă completă și o dependență externă mai mult cu numele, decât efectivă. Această dependență obliga pe cei doi ierarhi români să pomenească pe patriarhul ecumenic la Liturghie și să-i înscrie numele în diptice, să-i ceară încuviințarea și recunoașterea canonică după alegerea lor în scaun, să primească Sfântul Mir de la Constantinopol și, în unele cazuri, să se supună judecății sale bisericești.

Cam acestea erau, în linii mari, semnele vizibile prin care se manifesta dependența de Patriarhie. În rest, patriarhul ecumenic nu avea nici un amestec în treburile interne ale Bisericii moldovene sau muntene. Aceste aspecte ne arată că Bisericile din Principatele Române nu aveau încă o independență deplină, deci nu erau autocefale. Dezvoltarea lor în ceea ce privește organizarea, starea materială și culturală le îndreptăța însă pe deplin să aspire la un asemenea statut.

Primele documente ale celor două noi mitropolii atestă premisele de afirmare a unei independențe bisericești și semnele unei atenții deosebite acordate ambelor mitropolii de Patriarhia Ecumenică, datorită rolului important pe care acelea îl aveau pentru Ortodoxia din această parte a lumii, asaltată de expansiunea turcilor dinspre sud-est și de acțiunile prozelite ale Catolicismului dinspre nord-vest. Așa se justifică de ce mitropolitul Ungrovlahiei avea și atribuții de „exarh al Plaiurilor”, fiind, totodată, reprezentant sau locțiitor al patriarhului ecumenic peste românii ortodocși de dincolo de Carpați, putând hirotoni pe mitropolitul Ardealului.

Merite mari și unanim recunoscute și-a agonisit Biserica noastră prin milosteniile, daniile și ajutoarele date de voievozii, ierarhii și boierii români Patriarhiilor răsăritene sărăcite de opresiunea otomană, precum și Locurilor Sfinte din Orient, mănăstirilor grecești din Sfântul Munte Athos și din alte părți, care au beneficiat de ajutoarele considerabile ale mănăstirilor închinatelor din Țările Române. Veacuri de-a rândul, pământul românesc a fost locul de refugiu, de azil și de ajutor al multor ierarhi și teologi din Răsărit, care au găsit la noi scăpare, sprijin material și moral, încât și-au continuat activitatea, înființând școli și tipărend cărți³.

³ Pr. prof. Mircea Păcuraru, *Câteva considerații privind vechimea „autocefaliei” Bisericii Ortodoxe Române*, în „Mitropolia Ardealului”, anul XXX (1985), nr. 5-6, p. 280.

Doar unul dintre cei unsprezece patriarhi ecumenici ai secolului al XVI-lea nu ne-a vizitat țara. Mulți dintre ei au trăit vreme îndelungată la noi, iar unii au fost chiar înmormântați în țările române (precum patriarhii Dionisie IV Seraglanul și Ioachim I). În 1643, la Iași, în prezența mitropolitului Varlaam și cu cheltuiala lui Vasile Lupu, patriarhul Teofan al Ierusalimului sfințea Sfântul și Marele Mir. Aceeași rânduială o săvârșea, în 1513, la Curtea de Argeș, patriarhul ecumenic Pahomie I. Pe teritoriul țării noastre s-au făcut chiar alegeri și hirotonii de patriarhi pentru scaunele apostolice, este cazul lui Paisie, egumenul Mănăstirii Galata, ales și sfințit patriarh al Ierusalimului în Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași, în 1645. De asemenea, Biserica Moldovei a putut da, în iulie 1639, un candidat pentru scaunul de patriarh ecumenic, pe mitropolitul Varlaam, al cărui nume se află trecut în actele de alegere⁴. Să nu trecem cu vederea că în capitala Moldovei s-a ținut Sinodul din 1642, care a dat formă definitivă „Mărturisirii Ortodoxe”, una din cărțile simbolice de bază ale întregii Ortodoxii⁵.

Apărarea deplinei independențe bisericești a fost și unul dintre obiectivele mitropolitului Antim Ivireanul, care a protestat energic, în 1711, către patriarhul ecumenic Atanasie al V-lea (1709-1711), împotriva amestecului necanonice al patriarhului Hrisant al Ierusalimului (1707-1731) în treburile interne ale Bisericii Țării Românești⁶.

Cu toate că Bisericile din Moldova și din Muntenia s-au aflat, în anumite perioade de timp, în stare de „neatârnavare” față de alte scaune ierarhice din lumea ortodoxă, totuși ele nu aveau o independență deplină, fapt determinat, într-o anumită măsură, și de situația politică a celor două principate românești, care nu-și dobândiseră încă independența.

Recunoașterea autocefaliei

Din câte se știe, mișcarea pentru recunoașterea autocefaliei a pornit îndată după înfăptuirea Unirii Principatelor Române (1859)

⁴ Pr. Vasile Palade, *Mitropolia Moldovei și încercările de a o ridica la treapta de Patriarhie*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul CXVI (1978), nr. 1-2, pp. 97-98.

⁵ *Ibidem*, p. 98.

⁶ Al. Elian, *Antim Ivireanul – apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlabiei*, în „Studii Teologice”, anul 1966, nr. 9-10, pp. 526-530.

și unificarea politico-administrativă (1862), care a făcut necesară și organizarea Bisericii naționale, corespunzător cu noua situație politică a României moderne. Aceasta a fost susținută cu multă stăruință de mitropolitii Nifon al Ungrovlahiei (1850-1875) și Calinic al Moldovei (1865-1875) și acceptată de domnitorul Al. I. Cuza (1859-1866) și de alți oameni de frunte ai politicii românești din acea vreme⁷.

Domnitorul Al. I. Cuza a căutat să-i dea Bisericii Ortodoxe Române o nouă organizare, rupând-o însă, oarecum, de tradiția și tutela oricărei autorități ecleziastice străine. El nu s-a mulțumit numai cu înlăturarea călugărilor greci din mănăstirile țării, „ci a căutat să scoată Biserica Română îndeosebi de sub supremația grecească, pentru a smulge astfel și ultimele vițe pe care rădăcinile domniilor fanariote le mai lăsase încă în pământul României. El dorea în țara sa o Biserică independentă, autocefală”⁸.

Ocupat în primii ani de domnie cu alte treburile majore de stat, Al. I. Cuza nu și-a concentrat atenția spre problema bisericească și de aceea unificarea celor două Biserici naționale s-a realizat ceva mai târziu. Astfel, în mesajul rostit pe 3 noiembrie 1863, în deschiderea Adunării electivă a României, domnitorul anunța că va prezenta „Legea pentru unirea Bisericii Române, care până astăzi prin organizațiunea ierarhiei sale este încă în stare de separațiune”⁹.

Într-adevăr, în primele zile ale anului 1864 a fost dat publicității un proiect de lege elaborat de guvern, privind unirea și reorganizarea Bisericii Ortodoxe din România, care prevedea că „Biserica Română e independentă de oricare Biserică; ea va fi administrată de chiriarhul României Unite, care va purta titlul de Primat al României, de doi mitropoliți și de mai mulți episcopi [...]. Biserica României poate și în viitor a se consulta în privința dogmelor cu Biserica Ecumenică din Constantinopol, însă când sinodul țării va găsi de cuviință”¹⁰.

⁷ Problema autocefaliei Bisericii Române fusese adusă în dezbaterile divanului ad-hoc al Moldovei, în toamna anului 1857, de reprezentanții clerului și deputați laici. A se vedea: Procesul-verbal nr. 14, din 4 noiembrie 1857, în: D.A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, VI, 1, București, 1896, pp. 152-160.

⁸ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ed. III-a, vol. XIV, 2, București, 1930, p. 41.

⁹ Suplimentul la „Monitorul Oficial”, nr. 219, din 3 noiembrie 1863, p. 915.

¹⁰ Cf. „Biserica”, foaie religioasă morală (București), an III (1864), nr. 2, 12 ianuarie, p. 13.

Informat despre cele ce se pregăteau la București cu privire la noua organizare a Bisericii Române, dar mai ales întristat din pricina secularizării averilor mănăstirești decretată de Alexandru Ioan Cuza pe 26 decembrie 1863¹¹, patriarhul ecumenic Sofronie al III-lea (1863-1866) a scris mitropolitului Nifon, pe 8 februarie 1864, îndemnându-l să sfătuiască pe domn să-și cunoască „datoriile sale creștinești și domnești” și să intervină contra reformelor sale¹². Era o tendință vădită de amestec în treburile interne ale Bisericii Române. Răspunzând patriarhului ecumenic, pe 30 aprilie 1864, mitropolitul Nifon sublinia că Biserica Română „a fost întotdeauna independentă în ceea ce privește activitatea ei internă”, iar când progresul națiunii va cere oarecare îmbunătățire referitoare la starea ei internă, lucrând în deplina sa libertate, „nu va nesocoti vecinicile legături ce există între dânsa și Biserica mamă”¹³.

În aceste împrejurări s-a promulgat, pe 3 decembrie 1864, „Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile religiei române”, care prevedea în primul articol că „Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească străină, întru tot ce privește organizarea și disciplina”¹⁴. Era cel dintâi pas spre autocefalie. Pentru prima dată în istoria țărilor române un text de lege prevedea în mod oficial independența Bisericii Ortodoxe Române.

Așa cum era de așteptat, la începutul anului 1865, patriarhul ecumenic Sofronie i-a scris în termeni duri domnitorului Alexandru Ioan Cuza, reproșându-i, între altele, și „proclamarea de sine a autocefaliei Bisericii Române”¹⁵. În luna februarie, același an,

¹¹ „Monitorul Oficial” nr. 251, din 1863. Statul român acordase spre răscumpărare Locurile Sfinte, unde aceste averi fuseseră închinat, o sumă considerabilă; totuși oferta a fost respinsă.

¹² N. Dobrescu, *Studii de istoria Bisericii Române contemporane (1850-1895)*, București, 1905, pp. 128-129.

¹³ Arhim. Fotie Balamaci, *Corespondența între Patriarhia din Constantinopol și mitropolitul Ungrovlabiei Nifon, între domnitorul Al. I. Cuza și între toate Bisericile Ortodoxe cu privire la legile aprobate de către guvernul român pentru sinodul din 1864*, București, 1913, pp. 5-8.

¹⁴ „Monitorul Oficial” nr. 273, 6/19 decembrie 1864, pp. 1297-1298; Ioan M. Bujoreanu, *Colecțiune de legiuirile României, vechi și noi*, vol. I, partea a 2-a, București, 1873, pp. 1789-1791.

¹⁵ N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 130.

Cuza Vodă răspunde că „Biserica Română e neatârnată de orice Biserică străină în ce privește organizarea și disciplina”, având acest drept *ab-antiquo*, cum dovedesc o seamă de mărturii străvechi, și respinge „orice ingerință anticanonică a oricărei Biserici sau cap de Biserică străină în afacerile de administrație și disciplină a Bisericii autocefale Române, voind ca Biserica Română să aibă o expresie legală în stat și în Biserica răsăriteană rangul și independența de care întotdeauna s-a bucurat în fața celorlalte Biserici Ortodoxe”¹⁶.

După primirea răspunsului, patriarhul Sofronie a convocat Sinodul patriarhal din Constantinopol, la începutul lunii aprilie 1865, care a constatat că „proclamarea de sine a Bisericii Române ca independentă este contrară canoanelor și vechii tradiții a Bisericii”¹⁷, și a trimis la București, pe 17 aprilie 1865, un mesager, pe arhimandritul Eustațiu Cleobul, cu câte o scrisoare către domnitorul Cuza și mitropoliții Nifon și Calinic, încunoștințând, totodată, celelalte Biserici Ortodoxe despre situația bisericească din România și cerându-le părerea¹⁸.

Răspunzând scrisorilor patriarhului Sofronie, atât mitropoliții Nifon și Calinic, cât și domnitorul Alexandru Ioan Cuza, pe 12 mai și, respectiv, pe 10 iulie 1865, au apărât cu dârzenie independența Bisericii Române și au demonstrat că „niciodată în decursul veacurilor ea n-a fost supusă Bisericii din Constantinopol, ci cu totul independentă în ce privește administrarea, păstrând nemișcate legăturile canonice adevărate cu celelalte Biserici, împreună cu care venerază credința ortodoxă”. Acest răspuns a iritat și mai mult pe patriarhul ecumenic, care, în scrisoarea către domnitorul Cuza, din 8 octombrie 1865, critică în chip violent reformele sale bisericesti și caută să-și reafirme autoritatea asupra Bisericii Române, lăsând să se înțeleagă că este dispus a lua măsuri severe împotriva „proclamații de sine a suspectei sale independențe”¹⁹. Nu s-a ajuns la asemenea măsuri pentru că domnitorul Alexandru Ioan Cuza a fost silit, pe 11 februarie 1866, să-și părăsească tronul. Dar lupta pentru dobândirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a continuat,

¹⁶ *Ibidem*, pp. 130-131.

¹⁷ Arhim. Fotie Balamaci, *op. cit.*, pp. 31-38.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 70-86.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 88-89.

primind formă legală în articolul 21 al Constituției Statului român, promulgată pe 30 iunie 1866 de regele Carol I (1866-1914), prin care s-a statornicit că „Biserica Ortodoxă Română este și rămâne neatârnată de orice chiriarchie străină, păstrându-și însă unitatea cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor” și ea are „o autoritate sinodală centrală pentru reglementarea chestiunilor canonice și disciplinare”²⁰. Pe temeiul acestor principii constituționale s-a alcătuit, în 1869, un proiect de lege bisericească ce prevedea la primul articol, referitor la autocefalie: „Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice chiriarchie străină întru tot ce privește organizarea și disciplina ei”²¹, text care a fost trimis și Patriarhiei Ecumenice pentru a face observații asupra lui. Patriarhul ecumenic Grigorie al VI-lea (1866-1871) a răspuns abia la începutul anului 1870, insistând să se prevadă în lege că după alegerea mitropolitului se va cere de la Patriarhie carte de recunoaștere; mitropoliții să-l pomenească la slujbe, iar Sfântul și Marele Mir să fie cerut de la Patriarhie, ceea ce, de fapt, ducea la anularea autocefaliei prevăzute de proiectul de lege²².

Pe 14 decembrie 1872, proiectul a devenit „Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române”, fără să prevadă însă nici unul din punctele cerute de Patriarhia Ecumenică. Legea organică prin care se prevedea autocefalia Bisericii Ortodoxe Române orânduia constituirea Sfântului Sinod, menit „să păstreze unitatea dogmatică și canonică cu Biserica Ecumenică, precum și unitatea administrativă și disciplinară a Bisericii naționale”. El era format din cei doi mitropoliți, din cei șase episcopi eparhioți (de Râmnic, Buzău și Argeș, ca sufragani ai Mitropoliei Ungrovlahiei; de Roman, Huși și Galați, ca sufragani ai Mitropoliei Moldovei), și din opt arhierii titulari, câte unul din fiecare eparhie, aleși potrivit canoanelor și tradiției Bisericii Ortodoxe. Totodată, legea conferea mitropolitului Ungrovlahiei titlul onorific de Mitropolit primat al României, fiind și președintele de drept și de fapt al Sfântului Sinod²³. În lege, Biserica Română este numită deseori „autocefală”, deși această calitate nu-i fusese încă de drept recunoscută, ea existând doar de fapt.

²⁰ Ioan M. Bujoreanu, *op. cit.*, I, 2, p. 14.

²¹ Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, dosar 5601/1871, f. 114.

²² Cf. „Românul”, an XIV (1870), p. 190.

²³ Cf. *Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române din 1872*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an I (1874), nr. 1, pp. 82-83.

După aprobarea și promulgarea Legii organice²⁴, mitropolitul primat Nifon a înștiințat despre aceasta pe noul patriarh ecumenic Antim al VI-lea (1871-1873), trimițându-i și un exemplar din lege, cu „speranța că o va găsi bună”²⁵, dar patriarhul ecumenic n-a dat nici un răspuns, ceea ce a fost interpretat la București ca o aprobare tacită. Această lege a fost urmată apoi de un șir de regulamente menite să asigure poziția de neatârnamare a Bisericii noastre.

După cucerirea independenței de stat în urma războiului din 1877-1878, autoritatea și prestigiul României independente au crescut în ansamblul statelor europene. O dată cu prestigiul României moderne a sporit și autoritatea și prestigiul Bisericii Ortodoxe Române, iar recunoașterea autocefaliei sale se impunea de la sine. Dar Patriarhia Ecumenică continua să se opună acordării ei.

Conflictul cu Patriarhia Ecumenică avea să reizbucnească în 1879, când Sinodul Bisericii noastre, printr-o epistolă citită și aprobată în ședința din 24 martie 1879, a cerut binecuvântarea pentru hirotonia a trei arhieriei români, cu care noul patriarh ecumenic Ioachim al III-lea (1878-1884) nu s-a învoit deloc, pretinzând acest drept pentru Sinodul său. Gândind că ar putea ridica din nou problema secularizării averilor mănăstirești, patriarhul Ioachim al III-lea a încercat să târăgăneze lucrurile, exprimând unele îndoieli și critici asupra Legii organice, arătându-se mai puțin binevoitor decât înaintașii săi față de recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre. Astfel, prin scrisoarea din 13 februarie 1879, trimisă noului mitropolit primat Calinic Miculescu (1875-1886), patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea obiecta că Legea organică „deși, poate, nu conține nimic anticanonic, totuși, este bazată pe o temelie care nu există, adică pe aceea a autocefaliei Mitropoliei Ungrovlahiei”. Și încheia scrisoarea, întrebându-se pe un ton puțin irenic: „Dar cum și când, și în care mare și sfânt sinod, și prin a cărei Biserici binecuvântare s-a făcut aceasta? Căci nici a noastră Mare Biserică a lui Hristos, nici vreo alta din Bisericile patriarhicești și autocefale de pe pământ nu știe de un asemenea lucru, nici nu cunoaște Mitropolia Ungrovlahiei ca autocefală”²⁶.

²⁴ „Monitorul Oficial”, nr. 280, 19 decembrie 1872.

²⁵ N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 174.

²⁶ Cf. „Ortodoxul”, an I (1880), sem. I (ianuarie-iunie), pp. 139-140.

În răspunsul său, mitropolitul primat Calinic Miclescu a apărat cu dârzenie drepturile Bisericii Române la autocefalie, scriind patriarhului ecumenic, între altele, următoarele: „Rog pe Sfinția Voastră să-mi îngăduie a exprima adâncă mea întristare pentru cele ce scrieți în privința autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Fără a mai încerca a arăta drepturile de care se bucură Biserica Română *ab-antiquo*, cred că e de ajuns a invoca faptul că România e un stat independent în toate privirile, pentru a demonstra că autocefalia Bisericii noastre este un fapt incontestabil și indiscutabil”²⁷.

Opt luni mai târziu, pe 8 decembrie 1879, patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea scria mitropolitului primat Calinic Miclescu că Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice e de acord cu trecerea creștinilor ortodocși din Dobrogea, care fuseseră până în 1877 sub jurisdicția Patriarhiei de Constantinopol, după unirea ei cu România, sub jurisdicția spirituală a mitropolitului Ungrovlahiei, care va avea dreptul pe viitor să le hirotonească episcopi și preoți, dar pretindea ca „Sfânta Mitropolie a Ungrovlahiei să stea sub suprema suzeranitate spirituală a prea sfântului nostru Tron apostolic și ecumenic din Constantinopol”²⁸.

Și de data aceasta, mitropolitul Calinic răspunde patriarhului ecumenic, pe 16 ianuarie 1880, că manifestă „tendența de a introduce în Biserica Ortodoxă un principiu cu totul străin spiritului ei, principiul absolutismului, pe care predecesorii Înalt Prea Sfinției Voastre l-au respins altădată cu argumente puternice și cu deplin succes”, în timp ce „Biserica Ortodoxă Română, pe lângă unitatea în dogme ce o leagă de întreaga Biserică Ortodoxă, are totuși sacra datorie de a apăra independența ei necontestată”²⁹.

Până la urmă, după această corespondență aprinsă, patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea și-a mai temperat pretențiile și a dat binecuvântarea canonică pentru hirotonia noilor arhieriei, care vor purta titulatura unor orașe din țară, după cum cerea Legea organică.

Când lucrurile păreau să cunoască o evoluție favorabilă, o nouă situație înăsprește raporturile cu Patriarhia din Constantinopol, întârziind cu câțiva ani dobândirea oficială a autocefaliei atât de mult dorite de români. Pe 25 martie 1882, în Joia Patimilor, ierarhii Bisericii

²⁷ *Ibidem*, pp. 141-142.

²⁸ *Ibidem*, pp. 137-138.

²⁹ *Ibidem*, pp. 253-254.

Române au sfințit pentru prima dată în țară, în Mitropolia din București, Sfântul și Marele Mir³⁰, fără a cere încuviințare de la Constantinopol, ceea ce putea fi socotit ca o încercare de totală desprindere de sub jurisdicția canonică a Patriarhiei Ecumenice. Aflând despre aceasta, patriarhul Ioachim al III-lea a trimis, pe 10 iulie 1882, o epistolă fulgerătoare mitropolitului primat Calinic Miclescu, lipsită cu desăvârșire de spiritul dragostei frățești, prin care îi învinuia pe ierarhii români de unele inovațiuni și își reafirma drepturile sale asupra Bisericii Ortodoxe Române.

Acestei scrisori, luată în discuție de Sfântul Sinod al Bisericii noastre pe 23 octombrie 1882, i s-a dat un memoriu-răspuns, prin care au fost respinse toate învinuirile neîntemeiate și s-a reafirmat dreptul de autocefalie al Bisericii Ortodoxe Române.

Acest răspuns, redactat de învățatul episcop Melchisedec Ștefănescu al Romanului și iscălit de toți cei paisprezece ierarhi români, membri ai Sfântului Sinod, însoțit de o scrisoare a mitropolitului primat Calinic Miclescu și înaintat pe cale diplomatică la Constantinopol, în februarie 1883, a contribuit foarte mult în a determina pe patriarhul ecumenic să mai cedeze din pretențiile sale.

Lucrurile au rămas neschimbate până la retragerea din scaun a patriarhului Ioachim al III-lea. În timpul patriarhului Ioachim al IV-lea (1884-1886), care s-a arătat mai binevoitor față de Biserica noastră, autoritățile românești, de stat și bisericești, au reluat, cu un ton mai blând și cu prudență, demersurile pentru recunoașterea autocefaliei. Spre a se grăbi lucrurile, în februarie 1885 s-a ținut o consfătuire în Mitropolia din București, la care a luat parte, alături de mitropoliti și episcopii țării, și Dimitrie Sturdza, ministrul Cultelor în guvernul liberal condus de Ion C. Brătianu. Cei prezenți au „format cererile către Patriarhie pentru recunoașterea autocefaliei”³¹ și au redactat scrisoarea către patriarhul ecumenic, la a cărei întocmire au contribuit episcopii Melchisedec al Romanului și Iosif Gheorghian al Dunării de Jos. Apoi, pe 20 aprilie 1885, mitropolitul Calinic Miclescu, în calitate de președinte al Sfântului

³⁰ *Ibidem*, an III (1882), nr. 7, pp. 193-194.

³¹ N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 176. A se vedea și răspunsul lui Dimitrie A. Sturdza la discursul de recepție al lui Ioan Kalinderu la Academia Română despre Episcopul Melchisedec, din 25 martie 1894, în: *Discursuri de recepție*, Academia Română, București, 1894, pp. 91-92.

Sinod, a trimis această scrisoare la Constantinopol, însoțită de o adresă a ministrului Dimitrie Sturdza, prin care se cerea patriarhului ecumenic Ioachim al IV-lea, pe un ton moderat și irenic, formal, recunoașterea autocefaliei³².

Primind scrisoarea, patriarhul ecumenic a convocat Sinodul patriarhal, împreună cu care a hotărât să încuviințeze cele cerute de ierarhul român. Peste câteva zile, pe 25 aprilie 1885, a trimis prin G. Ghica, reprezentantul diplomatic al României la Constantinopol, răspunsul său atât ministrului de Culte, cât și mitropolitului primat, înaintând odată cu scrisorile și Tomosul de autocefalie, semnat de cei zece mitropoliți, membri ai Sinodului Patriarhiei, și datat: „aprilie 1885” (fără a se menționa ziua). Ministrului Dimitrie Sturdza i-a scris că a rezolvat favorabil cererea ierarhului român și l-a felicitat că se implică în „consolidarea relațiilor cordiale dintre Biserica autocefală a României și Biserica noastră cea mare a lui Hristos”³³. Iar mitropolitului primat Calinic Miclescu i-a răspuns: „Luând în considerațiune, împreună cu Sfântul Sinod patriarhal, cererea făcută și chibzuind laolaltă asupra ei, a găsit-o întemeiată, dreaptă și corespunzătoare cu așezămintele bisericești. De aceea, primind-o, cu iubire frățască a pășit la alcătuirea și iscălirea Tomosului patriarhicesc, prin care, cu bucurie sufletească, binecuvânțază Biserica Ortodoxă Română, recunoscând-o autocefală, întru toate de sine ocârmuită”³⁴.

Tot acum, patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea a comunicat printr-o scrisoare enciclică tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale surori, adică Patriarhiilor apostolice de Alexandria, Antiohia și Ierusalim, Bisericilor Rusă, Greacă, Sârbă și Arhiepiscopiei Ciprului recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

Sosind actele de la Patriarhia Ecumenică, pe 1 mai 1885 s-a întrunit Sfântul Sinod pentru a lua cunoștință de recunoașterea autocefaliei. În mesajul regal de deschidere a ședinței Sinodului se anunța că autocefalia seculară a Bisericii Ortodoxe Române a fost recunoscută și astfel poziția ei, „egal îndreptățită cu celelalte Biserici Ortodoxe autocefale, surorile ei de aceeași credință și de același rit, se

³² *Acte privitoare la autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, București, 1885, pp. 7-8.

³³ *Ibidem*, pp. 9-12.

³⁴ *Ibidem*, pp. 13-14.

află bine definită”. Totodată, se exprima speranța că, stând în poziția ei firească, „se va întări și dezvolta înlăuntru prin strânsa unire a membrilor Sfântului Sinod și prin dragostea creștinească a tuturor slujitorilor altarului”³⁵.

După cuvântul mitropolitului Calinic Miclescu, care și-a mărturisit bucuria pentru „înfăptuirea mărețului act al autocefaliei”, Dimitrie Sturdza, ministrul Cultelor, a prezentat „Tomosul patriarhal de autocefalie”, din 25 aprilie 1885, redactat în grecește, în care se spune: „Declarăm ca Biserica Ortodoxă Română să fie și să se zică și să se recunoască de toți neatârnată și autocefală, administrându-se de propriul și Sfântul său Sinod, având ca președinte pe mitropolitul Ungrovlahiei și primat al României cel după vreme, necunoscând în administrația sa internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe capul Bisericii Ortodoxe Române”³⁶.

Tomosul și întreaga corespondență cu Patriarhia Ecumenică legată de recunoașterea autocefaliei au fost traduse în românește și citite în ședința Sfântului Sinod din 6 mai 1885. În ședința din 7 mai, Sfântul Sinod a hotărât, la propunerea episcopului Melchisedec al Romanului, să se trimită patriarhului ecumenic Ioachim al IV-lea o scrisoare de mulțumire și să se încunoștințeze celelalte Biserici Ortodoxe autocefale despre obținerea autocefaliei de către Biserica Ortodoxă Română.

Prin urmare, pe 30 mai 1885, mitropolitul primat Calinic Miclescu a scris atât patriarhului ecumenic, mulțumindu-i pentru primirea Tomosului de autocefalie și asigurându-l că Biserica Ortodoxă Română „va trage din această binecuvântare o nouă putere pentru îndeplinirea misiunii sale sfinte”, cât și celorlalte Biserici Ortodoxe autocefale, vestindu-le recunoașterea autocefaliei de Patriarhia Ecumenică. Rând pe rând, Patriarhia Ierusalimului și Bisericele Serbiei, Greciei, Ciprului și Rusiei au răspuns, recunoscând noua situație a Bisericii Ortodoxe Române.

Recunoașterea de către Patriarhia Ecumenică a autocefaliei Bisericii noastre, în 1885, a produs în România, atât în cercurile bisericești, cât și în cele laice, o mare satisfacție și bucurie. Autocefalia Bisericii sprijinea și întărea, totodată, independența politică de curând câștigată a țării. A înlesnit Bisericii Ortodoxe Române a se

³⁵ *Acte privitoare la autocefalia...*, pp. 3-4.

³⁶ *Ibidem*, pp. 21-23.

apropia și mai mult de popor, de idealurile lui de libertate și unitate națională și a contribuit la creșterea autorității și prestigiului Bisericii noastre în cadrul Ortodoxiei și în lumea creștină.

Dobândirea autocefaliei a fost pasul necesar și hotărâtor pentru înființarea Patriarhiei Române, în anul 1925, încununându-se astfel o lucrare bisericească de veacuri care a înălțat Ortodoxia românească nu numai pe plan intern, ci în egală măsură și pe plan extern.

Înființarea Patriarhiei Române

Precum se știe, în Răsăritul Ortodox, întocmirea statală a fost întotdeauna ținută în seamă la organizarea bisericească în mitropolii și patriarhii. Însemnătatea și prestigiul diferitelor Biserici, determinate de dezvoltarea lor istorică, s-a răsfrânt și asupra căpeteniilor acestor Biserici, hărăzindu-le titlul de patriarhi. În acest chip, atunci când s-au alcătuit state etnice aparte, independente de Imperiul Bizantin, și s-au întemeiat Biserici naționale, acestora li s-au recunoscut autocefalia, iar căpeteniilor lor titlul de arhiepiscop și chiar de patriarh. Așa s-a întâmplat, de pildă, cu popoarele din vecinătatea noastră, care, în contextul unor împrejurări prielnice, au izbutit să aibă mai de timpuriu decât noi întocmiri ierarhice, ce s-au înălțat la vreme potrivită până la treapta de Patriarhii³⁷.

Mulți și-au pus întrebarea de ce românii n-au năzuit mai de timpuriu la această înaltă treaptă ierarhică pe care o încuviințează canoanele și tradiția ortodoxă? Și din care pricini anume am zăbovit noi până acum 85 de ani cu ridicarea Bisericii noastre la treapta de Patriarhie? Răspunsul este simplu: întâi, pentru că în toată desfășurarea vieții noastre bisericești am dovedit mai puțină grabă decât alții, iar al doilea, pentru că greutatea prin care am trecut ne-au împiedicat, veacuri în șir, să tindem către dregătorii mai înalte decât acelea a căror responsabilitate știam că o putem purta cu vrednicie. Desigur, n-am disprețuit niciodată această treaptă ierarhică, însă, în smerenia noastră, am știut să ținem seama întotdeauna de realitățile istorice și să avem deplină încredere în destoinicia cărmuitorilor noștri duhovnicești.

³⁷ A se vedea: Pr. Vasile Pocitan, *Patriarhatele Bisericii Ortodoxe*, București, 1926, p. 48; Mihaile Constandache, *Patriarhia și demnitatea de patriarh în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, anul XVII (1965), nr. 2, p. 248.

Într-adevăr, Biserica Ortodoxă Română a avut încă de la începuturile ei o situație de întâietate față de celelalte Biserici Ortodoxe surori. Astfel, mitropolitul Ungrovlahiei s-a bucurat de unele atribuțiuni aproape patriarhale. Titulatura lui era, încă din veacul al XIV-lea, următoarea: „Prea Sfințitul Mitropolit al Ungrovlahiei, Prea Cinstit și Exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor”. Ca Exarh al Plaiurilor, adică loçtiitor al patriarhului ecumenic pentru ortodocșii de dincolo de Carpați, mitropolitul Ungrovlahiei avea, prin urmare, drepturi în afara eparhiei sale, și anume de a hirotoni pe mitropolitul Ardealului, care primea de la el sfaturi și îndemnuri în treburile mai de seamă.

Se știe, apoi, că, încă din anul 1382, mitropolitul Ungrovlahiei a primit de la Patriarhia Ecumenică titlul de Loçtiitor al Nicomidiei, iar mai târziu, al Anchirei, două dintre scaunele vlădicești din Asia Mică, ai căror titulari erau considerați a fi pe locul al treilea și al patrulea, după patriarhul ecumenic, în lista scaunelor supuse jurisdicției acestuia³⁸. Un spor de prestigiu dobândește Biserica românească prin actul sinodal din 10 octombrie 1776, cu care Patriarhia Ecumenică acordă mitropolitului Ungrovlahiei titulatura de „loçtiitor al Cezareii Capadociei”, care era pe atunci cea dintâi în rang dintre vechile mitropolii subordonate canonic Patriarhiei Ecumenice și fusese ilustrată odinioară prin marea personalitate a Sfântului Vasile cel Mare³⁹. În acest chip, el dobândește învoirea de a hirotoni arhieriei pentru scaunele de episcopi și mitropoliți din ținuturile aflate sub oblăduirea canonică a Marii Biserici din Constantinopol, iar la un eventual sinod local, în lipsa patriarhului, avea dreptul să fie întâistătător, ca loçtiitor al celui dintâi scaun mitropolitan al Patriarhiei Ecumenice⁴⁰.

În cursul veacului al XVIII-lea, când a fost vorba să se precizeze dependența Bisericii românești de Patriarhia Ecumenică și să se lămurească drepturile pe care vlădicii noștri le susțineau în fața pretențiilor de subjugare ale ierarhilor greci, s-a ajuns la următoarea hotărâre: „Să nu mai fie volnic patriarhul din Constantinopol să trimită

³⁸ Pr. dr. Ioan Dură, *Mitropoliile Țării Românești și Mitropolia Moldovei în «Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitane»*, în „Mărturie Ortodoxă” (Revista comunității ortodoxe române din Olanda), nr. 8/1985, p. 124.

³⁹ Pr. Gheorghe Soare, *Titlul de «Loçtiitor al Cezareii Capadociei» purtat de mitropolitul Ungrovlahiei*, în „Studii Teologice”, anul XII (1960), nr. 5-6, pp. 369-380.

⁴⁰ Cf. pr. prof. Mircea Păcuraru, *op. cit.*, vol. II, p. 405.

în țara noastră nici mitropoliți, nici episcopi, nici egumeni, ci, acela care îl va alege sfatul și țara, acela să păstorească, iar patriarhul să-i dea numai binecuvântarea, după cum a fost din veac⁴¹.

Mulți dintre mitropoliții noștri de pe vremuri, fără să aibă în fapt titlul de patriarh, s-au bucurat de o cinstită și prețioasă asemănătoare acestei înalte trepte ierarhice. La sfârșitul secolului al XVI-lea, de pildă, voievodul Ieremia Movilă a cerut patriarhului Meletie Pigas al Alexandriei (1590-1601), care era și locuitor al Scaunului Ecu-menic, să aprobe ridicarea Bisericii moldovenesti la rangul de Arhiepiscopie și să acorde mitropolitului Gheorghe Movilă, fratele său, dreptul de a purta mantie arhierescă⁴². Ca urmare, în 1598, patriarhul Meletie Pigas al Alexandriei (1590-1601) face cunoscut lui Ieremia Movilă că scaunul Moldovei, „fiind ridicat acum la treapta de arhiepiscopie, are pentru această înaltă vrednicie dreptul să poarte mantie patriarhală cu patru poluri (râuri), care e prescrisă în lume numai pentru patriarhii scaunelor apostolice, precum și cărja patriarhală⁴³. Ceva mai târziu, Dimitrie Cantemir spune: „Mitropolitul Moldovei poartă în Biserica Răsăritului o vrednicie deosebită, cu toate că nu se bucură de numele de patriarh, totuși, nici nu este supus vreunui dintre patriarhi... nici nu este îndatorat prin nici o lege să-l întrebe pe patriarh (care este în Constantinopol) despre treburile care au a se face sau care s-au făcut în Biserica Moldovei, ba el chiar se folosește în Moldova de aceeași libertate pe care o are patriarhul de Ohrida în dieceza sa⁴⁴.

Așadar, date fiind dezvoltarea Bisericii Ortodoxe Române în interiorul țării, rolul de păstrătoare și apărătoare a dreptei credințe, strădaniile și sacrificiile făcute pentru ocrotirea Orientului creștin căzut sub turci, care i-au asigurat din partea tuturor dreptul la recunoștință, precum și poziția de întâietate ce i-a fost acordată față de celelalte Biserici Ortodoxe surori, ar fi putut hotărî, încă de timpuriu, ridicarea ei la treapta de Patriarhie sau la scurtă

⁴¹ Arhim. Neofit Scriban, *Scurtă istorisire și bronologie despre Mitropolia Moldovei*, Paris, 1857, p. 26.

⁴² Diac. Nicolae Șerbănescu, *Legăturile patriarbului Meletie Pigas cu țările române*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXIV (1946), pp. 370-371.

⁴³ Hurmuzachi, *Documente*, tom. III, București, 1914, pp. 320-321; Ioan V. Dură, *Mitropolitul Gheorghe Movilă*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXIX (1971), nr. 1-2, p. 201.

⁴⁴ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, III, 2.

vreme după recunoașterea autocefaliei sale. Dar, cu tot rolul important avut în lumea ortodoxă, Biserica și poporul român au considerat prematur a imita atunci alte Biserici Ortodoxe vecine în privința înființării Patriarhiei și a respectat vechea datină a Ortodoxiei, de a ține totdeauna seama în întocmirile ei de realitățile istorice. În această privință, se știe că, până în pragul secolului al XX-lea, o mare parte din fiii poporului nostru s-au aflat sub stăpâniri străine și Biserica Ortodoxă, care a contribuit la plămădirea sufletului românesc, nădăjduia în unirea tuturor românilor într-un singur stat național, act istoric care s-a împlinit la 1 decembrie 1918.

Constituirea statului național unitar român în 1918 a impus reorganizarea, conform noilor împrejurări, a principalelor sale instituții publice, între care și unificarea și organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe din toate teritoriile românești, sub conducerea Sfântului Sinod de la București. Această unificare era necesară deoarece provinciile românești, revenite la patria mamă, aveau rânduieli bisericesti diferite⁴⁵. Firește, împlinirea organizării sinodale unitare a Bisericii, urmând a se clădi, deopotrivă, pe principiul autocefaliei și pe temelii constituționale, a necesitat timp, trebuind, mai întâi, ca toți mitropoliții, episcopii eparhioți și arhieriei vicari din toate provinciile românești să intre în Sfântul Sinod. Această lucrare s-a încheiat pe 30 noiembrie 1919, după care, pe 18 decembrie 1919, Marele Colegiu Electoral Bisericesc a ales pe episcopul Miron Cristea al Caransebeșului în scaunul de mitropolit primat al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, investitura având loc pe 19 decembrie⁴⁶.

Încheierea procesului de unificare și organizare sinodală autocefală unitară pe întreg teritoriul României unitare și-a găsit reflectarea și în Constituția țării din 1923, care, la art. 22, consfințează că „Biserica Ortodoxă Română este și rămâne neatârnată de orice chiriarhie străină, păstrându-se, însă, unitatea cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor. În România, Biserica creștină ortodoxă va avea o organizare unitară, cu participarea tuturor elementelor ei constitutive, clerici și mireni... Chestiunile spirituale

⁴⁵ Elaborarea unei legislații bisericesti unitare a fost luată în discuție de Consistoriul Superior Bisericesc din București, pe 11 mai 1920, care a hotărât „să se convoace o Adunare Constituantă, la care fiecare Biserică provincială să-și trimită reprezentanții săi”. Arhiva Sfântului Sinod, dosar 151/1920, f. 256, 276.

⁴⁶ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 147/1919, f. 290-294, 296-297, 307-309.

și canonice ale Bisericii Ortodoxe Române se vor rezolva de o singură autoritate sinodală centrală. Mitropoliții și episcopii Bisericii Ortodoxe Române se vor alege potrivit unei singure legi sinodale⁴⁷. Pe acest temei constituțional, pe 4 mai 1925, Parlamentul țării a votat Legea organică și Statutul Bisericii Ortodoxe Române⁴⁸, prin care se consfințea organizarea ei unitară, potrivit concluziilor debaterilor din consfăturile ierarhilor, preoților și mirenilor din toate colțurile României întregite, ținute între anii 1919-1925, și hotărârilor adoptate de Sfântul Sinod și Consistoriul Superior Bisericesc.

Prin această nouă alcătuire, cu o legislație bisericească unitară, cu un număr sporit de eparhii, de preoți și credincioși, Biserica Ortodoxă Română se prezenta ca o Biserică puternică și dinamică, a doua ca mărime și pondere în rândul Bisericilor Ortodoxe surori, astfel încât ridicarea ei la treapta de Patriarhie a devenit o necesitate pe măsura autorității și prestigiului ridicat pe care și l-a dobândit în lumea ortodoxă.

Chiar în toiul discuțiilor pentru elaborarea „Legii de unificare bisericească” s-a exprimat dorința ca „Biserica românească să fie întocmită pe temei de Patriarhat”. Se cerea deci înființarea Patriarhiei Române. La Congresul preoțesc de la Sibiu, din 20 martie 1919, de pildă, în referatul întocmit de protopopul Gheorghe Ciuhandru din Arad, însușit de congres și publicat în revista „Biserica și Școala” de la Arad, se spunea că „odată ajunși la unitatea ierarhică bisericească, avem dreptul să ne gândim și la înființarea demnității de patriarh ortodox român⁴⁹. Și la congresele preoților ortodocși de dincoace de Carpați⁵⁰ și din Basarabia⁵¹ se cerea cu insistență același lucru.

În cursul anului 1924, mai ales, asemenea cereri au devenit tot mai stăruitoare, fiind un subiect la ordinea zilei pentru credincioșii ortodocși români. Întrebat, pe 29 noiembrie 1924, în legătură

⁴⁷ „Monitorul Oficial”, nr. 282, 29 martie 1923.

⁴⁸ Această lege, dimpreună cu statutul anexat la ea, s-a votat de Senat, în ședința din 24 martie 1925, iar de Cameră, în ședința din 3 aprilie 1925; a fost sancționată cu Decretul regal nr. 1402, din 4 mai 1925, și s-a publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 97, 6 mai 1925.

⁴⁹ „Biserica și Școala” (Arad), anul XLIII (1919), nr. 11, 11/24 martie 1919, p. 1.

⁵⁰ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 147/1919, f. 182-183.

⁵¹ *Ibidem*, f. 181.

cu acest subiect, Alexandru Lapedatu, ministrul Cultelor de atunci, a afirmat că „inițiativa ridicării la Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române Autocefale rămâne întreagă Sfântului Sinod”, care, după o discuție largă, va putea face în acest sens „o propunere” guvernului. Pentru înființarea Patriarhatului românesc s-a pronunțat și profesorul Nicolae Iorga, susținând cu argumente istorice „de ce se impune titlul de patriarh la noi”⁵². Cam tot în acest timp, pe 16 decembrie 1924, Consiliul profesoral al Facultății de Teologie din Cernăuți cerea într-un memoriu președintelui Sfântului Sinod să facă „propunere guvernului ca să recunoască mitropolitului primat titlul de patriarh, care se cuvine capului Bisericii Autocefale Ortodoxe Române, în conformitate cu tradiția Bisericii, cu învățătura sfințelor canoane și cu importanța Bisericii noastre naționale”⁵³. De această dorință s-a arătat însuflețit și episcopul Dionisie Tighineanu, vicarul Arhiepiscopiei Chișinăului, care scria pe 11 decembrie 1924 că ar fi bine ca acum, când „toate ținuturile locuite de români s-au adunat într-un mănunchi”, credincioșii ortodocși să-și vadă „Biserica încununată cu un părinte al părinților”⁵⁴, adică un patriarh. Așadar, înființarea Patriarhiei a părut un fapt atât de firesc și potrivit evoluției istorice a vieții noastre bisericești, că s-a impus, deopotrivă, conducătorilor Bisericii și Statului.

Făcându-se ecoul atâtor glasuri care cereau tot mai insistent înființarea Patriarhiei Române, mitropolitul Moldovei Pimen Georgescu, ca senior al episcopatului românesc, a făcut Sfântului Sinod propunerea ca „Mitropolia Ungrovlahiei, cu scaunul mitropolitan de la București, să fie ridicată la rangul de Patriarhie, iar mitropolitul Ungrovlahiei și Primat al României, care de drept este și Președinte al Sfântului Sinod, să poarte titlul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”⁵⁵. Alături de mitropolitul Pimen, ca propunător, cererea a mai fost semnată de mitropoliții Gurie Grosu al Basarabiei și Nectarie Cotlarciuc al Bucovinei și de episcopii Lucian Trițeanu al Romanului, Nicolae Colan al Clujului, Ilarie Teodorescu al Constanței și Nicolae Ciorogariu al Oradiei.

⁵² Cf. „Universul”, 7 decembrie 1924.

⁵³ A se vedea: *Memoriul Facultății de Teologie din Cernăuți privitor la ridicarea Bisericii române la rangul de patriarhie*, Cernăuți, 1924.

⁵⁴ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 200/1925-1926, f. 302-303.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 17; Arhim. Tit Simedrea, *Patriarhia Română. Acte și documente*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1926, p. 23.

Propunerea aceasta a fost adusă în atenția Sfântului Sinod, în ședința sa din 4 februarie 1925⁵⁶, și a fost primită cu însuflețire, la dezbateri luând cuvântul arhiepiscopul Gurie al Chișinăului, episcopul Lucian al Romanului și arhiereul Dionisie Ismaileanul. Un expozeu privind punctul de vedere al Statului în această problemă l-a prezentat ministrul Cultelor, Al. Lapedatu⁵⁷.

După dezbateri, episcopul Vartolomeu Stănescu al Râmnicului a citit „Actul de înființare a Patriarhatului românesc”⁵⁸, iar Sfântul Sinod, în unanimitate, a hotărât „Înființarea pentru Biserica Ortodoxă Autocefală Română a demnității de patriarh. Ridicarea scaunului arhiepiscopal și mitropolitan al Ungrovlahiei la demnitatea de Patriarhie, iar pe titularul acestui scaun și primat al României la vrednicia de patriarh”⁵⁹.

Statul, prin reprezentanții săi – Guvernul și Parlamentul – au ratificat această hotărâre, dându-i formă constituțională prin „Legea pentru ridicarea Scaunului arhiepiscopal și mitropolitan al Ungrovlahiei, ca Primat al României, la rangul de Scaun patriarhal”, votată de Senat, pe 12 februarie 1925, și de Adunarea deputaților, pe 17 februarie, același an, promulgată prin Decret regal pe 23 februarie 1925 și dată publicității în „Monitorul Oficial”, nr. 44, din 25 februarie 1925⁶⁰. Patriarhia Română era astfel legal și definitiv înființată.

Potrivit datinii, prin scrisoarea irenică din 12 martie 1925, Sfântul Sinod a adus la cunoștință patriarhului ecumenic Vasile al III-lea (1925-1929) și celorlalte Biserici Ortodoxe Autocefale ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, prin consensul unanim al Bisericii și Statului român. Invocând temeuri de ordin istoric și canonic, scrisoarea sublinia că există toate condițiile pentru ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la treapta de Patriarhie și preciza că „ea nu are alte dorințe decât să dea cel mult Bisericii noastre naționale, în ce privește viața ei internă, o autoritate și un

⁵⁶ În absența mitropolitului Pimen al Moldovei, atunci bolnav, propunerea a fost citită de mitropolitul Nectarie al Bucovinei, iar președinte al ședinței a fost arhiepiscopul Gurie al Chișinăului.

⁵⁷ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 178/1924, f. 326, 328-330; Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 30-34.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 331-332; dosar 200/1925-1926, f. 27-28. Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 34-37.

⁵⁹ Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, p. 38.

⁶⁰ *Ibidem*, pp. 109-110.

prestigiu pe care le-au ajuns Bisericile surori care au asemenea instituție ierarhică, iar aceasta nu poate fi decât în folosul Ortodoxiei, în general”⁶¹.

Patriarhul ecumenic Vasile al III-lea⁶², luând act de hotărârea comună a Bisericii și Statului român, a recunoscut prin scrisoarea (gramata) patriarhală nr. 1579, din 30 iulie 1925, înființarea Patriarhiei Române, căci „prețuind și înțelegând avântul și hotărârea prea iubitei și prea cinstitei sale fiică și soră în Hristos, Prea Sfânta Biserică a României, nu a găsit nici o piedică de neînvinș ca, folosind cu bun chip iconomia, de acum să-și dea cu dragoste consimțământul și recunoașterea sa la cele ce prin hotărârea comună a Bisericii și Statului s-au săvârșit în România... Și de acum chiar va fi asentimentul tuturor pentru ridicarea Bisericii surori din România la vrednicia patriarhală, atât pentru cinstire și răsplată, cât și pentru faptul că, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, întreg poporul binecredincios român mărindu-se, prin unirea sa politică, această cinstire este binevenită și îndreptățită”⁶³.

Tomosul a fost adus în țară la sfârșitul lunii septembrie 1925, de o delegație a Patriarhiei Ecumenice, alcătuită din mitropolitii Ioachim al Calcedonului, Ghermanos al Sardeonului și primul dragoman al Patriarhiei, Spiros Constantinidis, împreună cu o scrisoare din partea ecumenicului Vasile III, prin care acesta își reafirma bucuria în legătură cu „evenimentele mari și slăvite, care, în timpul din urmă, s-au săvârșit cu evlaviosul popor român și cu Sfânta Biserică a României”⁶⁴. Înmânarea oficială a Tomosului s-a făcut în cadrul unei slujbe și ceremonii speciale, în Catedrala din

⁶¹ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 200/1925-1925, f. 66-67; Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 119-126.

⁶² Din cauza evenimentelor politice din Turcia, scrisoarea irenică a Sfântului Sinod a ajuns la cunoștința patriarhului ecumenic Constantin VI, retras la Salonic, în data de 20 mai 1925, care urma să convoace sinodul patriarhal, aflat atunci la Cospoli, pentru cele de cuviință. Dar patriarhul Constantin VI s-a retras peste doar câteva zile din scaun, încât lucrările privind Patriarhia Română au fost reluate în cursul lunii iulie 1925, de noul patriarh ecumenic, Vasile III (13 iulie 1925-29 septembrie 1929). Cf. Arhiva Sfântului Sinod, dosar 187/1924, f. 274-275.

⁶³ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 200/1925-1926, f. 177; Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 131-133.

⁶⁴ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 200/1925-1926, f. 264; Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 129-131.

București, în ziua de duminică, 27 septembrie 1925, după ce unul dintre cei doi mitropoliți din delegație l-a citit în fața celor prezenți, iar Miron Cristea, primul patriarh al României, a mulțumit călduros patriarhului ecumenic Vasile al III-lea pentru frumoasele aprecieri făcute în actul patriarhal la adresa poporului român și a Bisericii sale⁶⁵.

A doua zi, pe 28 septembrie 1925, patriarhul ecumenic Vasile III, printr-o scrisoare enciclică, arăta celorlalte Biserici Autocefale Ortodoxe că „Marea Biserică a lui Hristos – respectiv Patriarhia Ecumenică din Constantinopol – judecând și înțelegând năzuința și hotărârea Sfintei Biserici Ortodoxe a României, fiică și soră a ei în Hristos, și-a dat consimțământul ei frățesc și recunoaște lucrul deja consumat”, adică înființarea Patriarhiei Române, și că printr-o solie specială a vestit în scris și oficial la București această recunoaștere. Totodată, cerea ca și aceste Biserici „să-și dea consimțământul și recunoașterea lor la cele săvârșite și să vină în contact și comuniune cu Prea Fericitul Patriarh Miron, înmulțind astfel bucuria Prea Sfintei Biserici a României și a obștii evlavioase din care ea este alcătuită și să întărească sfintele legături de dragoste și unitate cu Biserica Română, spre folosul și propășirea tuturor sfințelor lui Dumnezeu Biserici”⁶⁶.

În urma acestei enciclice patriarhale, dar mai ales a scrisorii irenice a Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, amintită mai sus, au sosit la București și scrisorile de recunoaștere din partea celorlalte Biserici Autocefale Ortodoxe surori: Patriarhiile din Ierusalim, Antiohia, Alexandria și Serbia, de la Arhiepiscopia Ciprului, Biserica Greciei, Bulgariei, Poloniei. De asemenea, s-au mai primit scrisori de felicitare de la Kevork V, patriarh suprem și „catolicos” al tuturor armenilor, de la Dr. Adolph Küry, episcopul Bisericii vechi catolice din Berna (Elveția), de la arhiepiscopul Randal Cantaur, primatul Angliei⁶⁷.

⁶⁵ Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 134-136.

⁶⁶ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 200/1925-1926, f. 212; Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 136-138.

⁶⁷ Arhiva Sfântului Sinod, dosar 200/1925-1926, f. 64, 165, 173, 176, 186, 190, 193, 199-202, 221, 236-238, 244, 250, 257-258; Arhim. Tit Simedrea, *op. cit.*, pp. 140-161.

După ce toate aceste demersuri au fost îndeplinite, pe 29 octombrie 1925, prin Decret regal⁶⁸, mitropolitul primat Miron Cristea a fost întărit în scaunul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. A fost investit pe 1 noiembrie 1925, la Palatul Regal⁶⁹ și, tot în aceeași zi, în Catedrala Mitropolitană, devenită acum Catedrală Patriarhală, s-a oficiat întronizarea primului patriarh al României, într-o atmosferă sărbătorească, bisericească și națională, cu participarea delegațiilor Patriarhiei Ecumenice și ale unor Biserici Ortodoxe surori, precum și a reprezentanților autorităților statului. La momentul investiturii, patriarhul Miron a prezentat programul viitoarelor sale activități, punând accentul, mai ales, pe rolul cultural și social al Bisericii⁷⁰.

Consecință îndreptățită și necesară a desăvârșirii unității și suveranității statale a poporului român, înființarea Patriarhiei Române a încununat o lucrare bisericească de veacuri, care a impus Ortodoxia românească nu numai pe plan intern, ci, în egală măsură, pe plan extern. Acest statut este, deopotrivă, un drept și un titlu de merit pentru Biserica românească, dobândit în decursul unor secole întregi de rodnică activitate sub toate aspectele vieții religioase și reflectă prestigiul de care s-a bucurat ortodoxia românească în lumea creștină.

⁶⁸ Decretul Regal nr. 2.964, publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 239, 30 octombrie 1925.

⁶⁹ Din pricina bolii Regelui Ferdinand, investitura n-a putut avea loc în primăvară, cum se rânduise, și a fost amânată pentru toamnă.

⁷⁰ Arhim. Tit Simeț, *op. cit.*, pp. 170-173.

L'autocéphalie de l'Église Orthodoxe Roumaine, prémisse de la reconnaissance du Patriarcat Roumain

Rev. Ph.D. Cand. Ilie RUSU

Conséquence justifiée et nécessaire de l'accomplissement de l'unité et de la souveraineté étatique du peuple roumain, l'établissement du Patriarcat Roumain a couronné une œuvre de siècles de l'Église, qui a imposé l'Orthodoxie roumaine pas seulement à l'intérieur mais aussi à l'extérieur du pays. Ce statut est à la fois un droit et un titre de mérite pour l'Église roumaine, acquis au cours des siècles d'activité fructueuse sous tous les aspects de la vie religieuse et il reflète le prestige que l'Orthodoxie roumaine a connu dans le monde chrétien.